

Investeringarna ökar inte i maskiner – utan kunskap

Tillväxten måste i stå i centrum för 1980-talets industriella utveckling. Detta är själva utgångspunkten för ”Industrin inför 80-talet”. Visst kräver det att industrins investeringar ökar. När Anders Rune utläser något annat visar han att han missförstått det han läst. En av de erfarenheter vi kan dra av 70-talets investeringar är hur viktigt det är att de inte äger rum i fel verksamheter. Vi får inte låsa fast oss ytterligare i verksamheter som vi inte ska ägna oss åt på längre sikt. Därför har vi i ”Industrin inför 80-talet” sökt reda ut hur behovet av investeringar kan tänkas se ut under 1980-talet.

Inte bara fabrik

Det moderna företaget är inte bara en fabrik där råvaror stoppas in i den enda änden av fabriksbyggnaden, bearbetas av framför allt maskiner men i någon mån av människor, och kommer ut i den andra änden som en färdig produkt som säljer sig själv. Vore detta en rimlig beskrivning av företagets verksamhet skulle vi kunna nöja oss med att studera investeringar i maskiner och byggnader. Nu är det inte så utan verksamheten sträcker sig frågan att ta fram en produkt och utveckla den till att sälja och många gånger tillhandahålla service på den sålda produkten.

I alla dessa led investerar företagen, det vill säga satsar pengar som ska ge avkastning över en längre period. Resultaten i ”Industrin inför 80-talet” tyder dessutom på att själva det bearbetande ledet minskar i betydelse i förhållande till produktionsutvecklingsledet och marknadsledet. FoU ökar i betydelse och motsvarande i verkstadsindustrin drygt 90 procent av investeringarna i maskiner och byggnader år 1979. Marknadsföring, distribution etc svarade för cirka 25 procent av omsättningen. Andelen ökar.

Det är därför viktigt att man inte stirrar sig blind på maskin- och byggnadsinvesteringarna. Man riskerar att få mer investeringsproblematik i basindustrierna än i våra potentiella tillväxtbranscher – framför allt verkstadsindustrin. Hur påverkas då vår bild av industrins investeringar om vi tar upp de olika typerna av investeringar i ett sammanhang? Kvarstår bilden av en industri som avsätter en allt mindre del av sina intäkter till investeringar? Det svar som ges i ”Industrin inför 80-talet” är att det är långt ifrån klart att det är så. Den traditionella investeringskvoten maskin- och byggnadsinvesteringar i förhållande till produktionen – har visserligen fallit sedan mitten av 70-talet. Fallande investeringskvot är emellertid inget nytt fenomen.

Mot nedgången i denna materiella investeringskvot står en ökad satsning på FoU i företagen. Om vi inskränker oss till verkstadsindustrin visar den officiella forskningsstatistiken att FoU-intensiteten – FoU i förhållande till produktionen ökat lika mycket som den materiella investeringskvoten sjunkit. Om vi jämför dessa typer av investeringar visar den statistiska bilden att verkstadsföretagen satsar i stort sett lika mycket av sina intäkter på investeringsverksamhet idag som för 10 år sedan.

Mot denna bild har Anders Rune i huvudsak två invändningar. För det första anser han att det FoU-avdrag som infördes 1973 förklarar en betydande del av uppgången i FoU. Sannolikt har detta gjort företagen mer benägna att klassa verksamhet som forskning och utveckling. Forskningsintensiteten i svensk industri har emellertid ökat i samma takt under de senaste åtta åren. Det förefaller mindre troligt att det skulle ta så lång tid för svenska företag att anpassa sig till det nya FoU-avdraget. Det mesta talar istället för att det också skett en kraftig uppgång i FoU-investeringarna.

För det andra äger det mesta av industrins FoU-investeringar rum i verkstadsindustrin. Anders Rune anser att en viktig anledning till detta är att de stora företagen är internationella. FoU-satsningen är dimensionerad för en större produktionskapacitet. Fullt så enkelt är det inte.

Produktion i utlandet

Två delbranscher svarar för större delen av verkstadsindustrins FoU, nämligen elektroindustrin och transportmedelsindustrin. Den förstnämnda är mycket internationell i betydelsen att den har en stor del av sin produktion i utlandet. Transportmedelsindustrin har det däremot inte. Dessutom är det inte alldeles självklart vilken slutsats man ska dra av detta. Den kompetens som skapats genom FoU-investeringarna finns i Sverige och är en allt viktigare konkurrensfaktor.

Det förhindrar dock inte att Anders Runes poänger är relevanta och visar på hur lite vi egentligen vet om denna allt mer betydelsefulla del av företagets verksamhet. Förhoppningsvis kommer vi att kunna öka vårt vetande i fortsättningen.

Den slutsats som dras i ”Industrin inför 80-talet” när det gäller industrins investeringar är att de måste öka och att de kommer att göra det när tillväxten kommer igång. Det är tillväxten som är det överordnade ekonomiska målet, inte investeringarna. Det frestas man att tro av den ekonomiska debatten. Det kommer emellertid att ställa delvis andra krav på industrins kapitalbildning än under 1950- och 1960-talen. Det kommer att krävas förhållandevis mindre investeringar i maskiner och byggnader. Det är ett resultat av dels en förskjutning i företagets verksamhet, dels en förskjutning av tillväxtens tyngdpunkt från basindustrier till verkstadsindustrier. Däremot kommer kraven på investeringar i kunskap och marknader att öka allteftersom produkterna blir mer sofistikerade, systemtänkandet viktigare, mjukvaruproduktionens andel ökar och marknaderna blir fler, mer avlägsna och mer kringgådda av protektionistiska åtgärder.

JOHAN ÖRTENGREN